

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Zohľadňovanie potrieb starších osôb“

(2009/C 77/26)

Európska komisia sa 18. februára 2008 rozhodla podľa článku 262 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva prekonzultovať s Európskym hospodárskym a sociálnym výborom

„Zohľadňovanie potrieb starších osôb“

Odborná sekcia pre zamestnanosť, sociálne veci a občianstvo poverená vypracovaním návrhu stanoviska výboru v danej veci prijala svoje stanovisko 11. septembra 2008. Spravodajkyňou bola pani HEINISCH.

Európsky hospodársky a sociálny výbor na svojom 447. plenárnom zasadnutí 17. a 18. septembra 2008 (schôdza z 18. septembra 2008) prijal 106 hlasmi za, pričom 32 členovia hlasovali proti a 20 sa hlasovania zdržali, nasledujúce stanovisko:

1. Závbery a odporúčania

1.1 Odôvodnenie

1.1.1 Charakteristickým znakom demografických zmien v Európe je výrazne rastúci podiel staršieho obyvateľstva a súčasný pokles celkového počtu obyvateľov⁽¹⁾. Rada sa už k problematike starnutia vyjadrila pri viacerých príležitostiach. Tento proces prebieha v rôznych regiónoch odlišne. Európska únia tak stojí pred veľkými spoločenskými výzvami⁽²⁾. Komisia schválila do konca roka 2008 oznámenie, v ktorom navrhne, ako je možné zohľadniť potreby starnúceho obyvateľstva pomocou štrukturálnych fondov.

1.1.2 Toto stanovisko sa zameriava na uznanie, ocenenie, zabránenie diskriminácie a zabezpečenie dôstojnosti starnúcich ľudí. Treba uznať, že starší ľudia nepredstavujú z hľadiska schopností, finančného zabezpečenia alebo zdravotných a sociálnych potrieb homogénnu skupinu, vzhľadom na čo by mali politické opatrenia a služby odrážať skutočnosť, že uplatňovanie zásady „jedného riešenia pre všetkých“ ani veková segmentácia nie sú vhodnými postupmi.

1.1.3 Toto stanovisko sa preto zaoberá celou škálou otázok, ktoré sa týkajú osôb po oficiálnom odchode do dôchodku až po veľmi vysoký vek. Bez toho, aby sa to zakaždým výslovne uvádzalo, sú tu samozrejme zahrnutí muži a ženy, staršie osoby so zdravotným postihnutím a starší ľudia prístahovaleckého pôvodu.

1.1.4 Stanovisko nebude skúmať potreby „starších pracovníkov“ a „starších ľudí odkázaných na opateru“, pretože k týmto témam už bol vypracovaný veľký počet návrhov⁽³⁾. EHSV však

poukazuje na dôležitosť prístupu k starnúcej spoločnosti založeného na „životnom cykle“, v snahe predísť diskriminácii a vytváraniu stereotypov a upozorňuje tiež na potrebu integrovaných politických opatrení pre všetky generácie.

1.1.5 Na to, aby sa starší ľudia mohli naďalej zapájať do spoločenského diania a aby mohli viesť dôstojný život, musia byť finančne zabezpečení a musia mať dobrovoľný prístup k zmysluplným aktivitám, vrátane celoživotného vzdelávania, zamestnania a dobrovoľnej činnosti, ako aj k využívaniu nových technológií. Okrem toho by mali mať jednoduchý prístup k cenovo dostupnej doprave, energiám, bývaniu a zdravotnej starostlivosti.

1.2 Odporúčania

1.2.1 S cieľom zabezpečiť za zmenených rámcových podmienok pre rastúci počet starých ľudí v meste a na vidieku vhodné životné podmienky a oblasti činnosti výbor požaduje nasledujúce opatrenia:

— pravidelné národné a regionálne **správy o stave**

— **zbieranie a šírenie príkladov osvedčených postupov** z členských štátov

— podporu **nového obrazu staroby**, ktorý uznáva celoživotné zásluhy starších ľudí (vrátane migrantov) a dôstojnosť starších ľudí v politike, hospodárstve a spoločnosti

— mediálne kampane „Aktívne starnutie“

⁽¹⁾ Pozri napr. Informačnú správu odbornej sekcie pre zamestnanosť, sociálne veci a občianstvo, CES 930/99 fin a pracovný dokument Komisie „Europe's Demographic Future: Facts and Figures“, SEC(2007) 638.

⁽²⁾ Pozri KOM(2006) 571 z 12. októbra 2006, SEC(2007) 638, Výbor pre hospodársku politiku, GR pre hospodárske a finančné záležitosti: „The impact of ageing on public expenditure, Special Report no 1/2006“.

⁽³⁾ Pozri o. i. stanovisko EHSV zo 16.12.2004 na tému „Stratégie na zvýšenie veku odchodu z trhu práce“, spravodajca: pán DANTIN (Ú. v. EÚ C 157, 28.6.2005), stanovisko EHSV z 28.10.2004 na tému „Zdravotnícka starostlivosť a dlhodobá starostlivosť o starších“, spravodajca: pán BRAGHIN (Ú. v. EÚ C 120, 20.5.2005), stanovisko EHSV z 29.6.2007 na tému „Práva pacientov“, spravodajca: pán BOUIS (Ú. v. EÚ C 10, 15.1.2008), stanovisko EHSV z 24.10.2007 na tému „Zlé zaobchádzanie so starými ľuďmi“, spravodajkyňa: pani HEINISCH (Ú. v. EÚ C 44, 16.2.2008), stanovisko EHSV z 13.3.2008 na tému „Zabezpečenie všeobecného prístupu k dlhodobej starostlivosti a trvalo udržateľné financovanie systémov dlhodobej starostlivosti o staršie osoby“, spravodajkyňa: pani KLASNIC (Ú. v. EÚ C 204, 9.8.2008).

- je potrebné prijať opatrenia najmä v oblasti služieb všeobecného záujmu, infraštruktúry, poskytovania tovaru a služieb, financovania, bývania, zdravotných služieb, zabezpečenia sa pre koniec života, účasti na spoločenskom dianí.

Adresáti: **členské štáty, Európsky parlament, Výbor regiónov, Európsky hospodársky a sociálny výbor.**

- vytvorenie doplnujúcej **expertnej skupiny „Starnutie“** v rámci skupiny expertov pre demografické otázky ⁽⁴⁾ v Európskej komisii
- založenie **európskej aliancie „Aktívny život v starobe“** podľa vzoru Európskej aliancie za rodinu ⁽⁵⁾, ktorá o. i. organizuje európske pracovné stretnutia a konferencie.
- vytvorenie **Európskeho strediska výskumu starnutia** na spracovanie, syntézu a výmenu poznatkov a na zistenie ďalšej potreby výskumu a príslušnej podpory výskumu
- vytvorenie interdisciplinárneho **ťažiska „Staroba“** s vlastným rozpočtom v 8. rámcovom programe pre výskum
- vytvorenie **európskeho internetového portálu** s informáciami všetkých generálnych riaditeľstiev pre verejnosť o opatreniach týkajúcich sa starnutia
- vytvorenie **miestnych, regionálnych a národných internetových portálov** podľa vzoru európskeho internetového portálu;
- podpora **demografického fondu** ⁽⁶⁾ v rámci štrukturálnych fondov na finančné kompenzácie pre regióny, ktoré aktívne pôsobia proti demografickým zmenám (napr. aktívna rodinná politika);
- zahrnutie nových priorít do **programu v oblasti celoživotného vzdelávania** na školenie pracovníkov, ktorí pomáhajú pri prechode medzi jednotlivými životnými obdobiami.

Adresáti: **predsedníctva Rady EÚ, Európsky parlament, Európska komisia.**

1.2.2 Aby sa uvedené ciele dosiahli, musí sa uplatňovať zásada trvalo udržateľného riadenia, ktorou sa zároveň môže prispieť k realizácii Lisabonskej stratégie pre hospodársky rast a zamestnanosť.

⁽⁴⁾ Rozhodnutie Komisie 2007/397/ES.

⁽⁵⁾ Pozri http://ec.europa.eu/employment_social/families/index_de.html [portál vo verziách DE, FR, EN].

⁽⁶⁾ Pozri bod 4.5.2 stanoviska EHSV z 13.12.2007 na tému „Štvrtá správa o kohézii“, spravodajca: pán DERRUINE (Ú. v. EÚ C 120, 16.5.2008).

2. Všeobecné pripomienky

2.1 Predkladané prieskumné stanovisko sa zameriava na činnosti, ktoré sú v európskych regiónoch v tejto oblasti potrebné. Vo všetkých krajinách je potrebné prerozdelenie disponibilných prostriedkov ⁽⁷⁾, ktoré je spojené s väčším zaťažením občanov v meste aj na vidieku. Zároveň vznikne náročná potreba prispôsobiť komunálne infraštruktúry ⁽⁸⁾. Na prispôbenie regiónov a obcí demografickému vývoju sú potrebné predovšetkým inovačné a integračné koncepcie.

3. Oblasti, v ktorých je potrebné konať

Na zabezpečení, zdravý a aktívny život v starobe musia byť splnené viaceré základné predpoklady v týchto oblastiach:

3.1 Existenčné zabezpečenie

3.1.1 Existenčné zabezpečenie je základným predpokladom uznávania ľudskej dôstojnosti a zaručenia práva jednotlivca na komplexné dodržiavanie základných práv. Prispieva k skutočnému výkonu občianskych práv. Konkrétne sa existenčné zabezpečenie týka napr. územného plánovania a ochrany životného prostredia ⁽⁹⁾, predovšetkým pri obecných infraštruktúrach. Kvôli úbytku obyvateľstva hlavne vo vidieckych oblastiach ⁽¹⁰⁾ nebudú dôležité služby v budúcnosti z ekonomických dôvodov fyzicky alebo cenovo dostupné, budú zrušené úplne, alebo nebudú zodpovedať zmeneným potrebám. Ide pritom o zabezpečenie základných služieb a ich dostupnosť pre celé obyvateľstvo so zohľadnením osobitných potrieb starších ľudí a ľudí odkázaných na pomoc. Pôjde o:

- energetické zásobovanie, predovšetkým dodávky elektriny, plynu a vykurovanie
- dodávky vody a odvádzanie odpadových vôd, odpadové hospodárstvo a predchádzanie vzniku odpadov
- bezpečnosť a čistotu verejných priestorov
- verejné služby a verejnú správu.

⁽⁷⁾ Pozri stanovisko EHSV zo 14.3.2007 na tému „Vplyv starnutia obyvateľstva na ekonomiku a rozpočet“, spravodajkyňa: pani FLORIO (Ú. v. EÚ C 161, 13.7.2007) a stanovisko EHSV z 15.9.2004 na tému „Demografické zmeny a potreba výskumu“, spravodajkyňa: pani HEINISCH (Ú. v. EÚ C 74, 23.3.2005).

⁽⁸⁾ Pozri stanovisko EHSV zo 14.2.2008 na tému „Služby všeobecného záujmu“, spravodajca: pán HENCKS (Ú. v. EÚ C 162, 25.6.2008).

⁽⁹⁾ Pozri stanovisko EHSV z 18.1.2007 na tému „Štrukturálna politika a súdržnosť“, spravodajca: pán DERRUINE (Ú. v. EÚ C 93, 27.4.2007) a stanovisko EHSV z 25.4.2007 na tému „Územná agenda“, spravodajca: pán PARIZA (Ú. v. EÚ C 168, 20.7.2007).

⁽¹⁰⁾ Napr. vidiecke oblasti Francúzska, Španielska, Portugalska, východného Nemecka, niektorých východoeurópskych regiónov a okrajové vidiecke oblasti Švédska a Fínska; pozri „The Spatial Effects of Demographic Trends and Migration“, ESPON project 1.1.4, Final report 2002.

3.1.2 Dopravná infraštruktúra a dodávky tovaru a služieb na pokrytie každodenných potrieb

Samostatnosť a mobilita sú podstatné predpoklady kvality života a aktivity v starobe ⁽¹¹⁾ ⁽¹²⁾. Potrebne sú:

- dosiahnuteľnosť a bezbariérová prístupnosť obchodov s cenovo dostupným tovarom každodennej potreby a iných potrebných zariadení, napríklad pošty, banky, lekárne, cinto-rína, verejných budov a zariadení, predovšetkým obecných ponúkajúcich účasť na spoločenskom dianí, ako sú úrady, poradenské kancelárie pre občanov atď.
- disponibilita, prístupnosť a cenová dostupnosť verejných dopravných prostriedkov (miestnej a regionálnej hromadnej dopravy osôb)
- zabezpečenie možností dopravy hlavne v riedko osídlených oblastiach
- disponibilita a prístupnosť verejných priestorov (chodníky, lavičky, verejné osvetlenie, bezpečnosť cestnej premávky atď.)

3.1.3 Bývanie

Súčasnú možnosť bývania v Európe nespĺňajú vždy potreby starnúceho obyvateľstva, ktoré kladie dôraz na udržiavanie svojej samostatnosti vo vlastnom domove. Dizajn a normy týkajúce sa výstavby nových obytných priestorov musia zohľadniť ubúdajúce fyzické, vnemové a duševné schopnosti týchto osôb a mali by zahŕňať energeticky a technologicky efektívne systémy (napr. pomoc starším osobám pri samostatnom bývaní), ktoré by im umožňovali dlhodobú samostatnosť. Takýto prístup by bol výhodný pre všetky generácie.

Orgány členských štátov zodpovedné za uspokojovanie potrieb súvisiacich s bývaním by mali zabezpečiť vytvorenie podpor-ných služieb pre úpravu súčasných bytov a mali by tiež propa-govať nové koncepty v projektovaní obytných priestorov a pre

⁽¹¹⁾ Pozri stanovisko EHSV z 29.5.2008 na tému „Zelená kniha: Za novú kultúru mestskej mobility“, spravodajca: pán HERNÁNDEZ BATALLER, pomocný spravodajca: pán BARBADILLO LÓPEZ (Ú. v. EÚ C 224, 30.8.2008), stanovisko platformy AGE – the European Older People's Platform k tejto zelenej knihe [KOM(2007) 551 v konečnom znení],

⁽¹²⁾ http://ec.europa.eu/transport/clean/green_paper_urban_transport/index_en.htm alebo aj Mollenkopf et al. (Eds.): „Enhancing mobility in later life – Personal coping, environmental resources, and technical support“, IOS Press, Amsterdam 2005.

život v komunite, vrátane primeraných finančných a právnych opatrení.

3.1.4 Zdravotnícke služby

S pribúdajúcim vekom je stále dôležitejšia spoľahlivá zdravotnícka starostlivosť, ktorá je blízka miestu bydliska a prispôbená starším ľuďom ⁽¹³⁾. Kvôli ďalšiemu úbytku obyvateľstva a súčasnej prestarnutosti lekárov, ktorí ešte ordinujú, je takéto zabezpečenie v riedko osídlených vidieckych a odľahlých regió-noch vážne ohrozené. Je naliehavo potrebné ďalej rozvíjať rozsiahlu lekársku starostlivosť, a to v rámci rozvinutej územnej siete. Vráťane zachovania práv starých ľudí ako pacientov ⁽¹⁴⁾ sem patria:

- lekárska, predovšetkým geriatrická starostlivosť a rehabilitácia prostredníctvom lekárov a poskytovateľov služieb so vzdelaním v oblasti gerontológie a geriatrickej
- ambulatné ošetrovateľské služby a jednoduchá pomoc prostredníctvom služieb na zavolanie
- služby paliatívnej starostlivosti a psychologické podpory pre rodiny
- poradenstvo a informácie o právach pacientov a možnostiach podpory
- poradenské a informačné služby, ako aj zariadenia a stimuly na prevenciu (nácvik zdravého stravovania, telesného pohybu, zabránenia pádom a zdravého životného štýlu spojený s odmenami)
- technické pomôcky a systémy podpory bez nahrádzania osobnej starostlivosti (pozri časť „Prístup k IKT“)
- sociálna podpora resp. vytvorenie formálnych a neformálnych sústav sociálnej podpory, vrátane poradenských kancelárií pre občanov, skupín vzájomnej pomoci a skupín rodinných opatrovateľov a susedskej výpomoci.

K spomenutým možnostiam podpory jestvujú už v rozličných členských štátoch osvedčené modely ⁽¹⁵⁾.

3.2 Opatrenia v núdzových situáciách a dôstojné dožitie

3.2.1 Núdzové situácie

Pre prípad núdzových situácií, akými sú záplavy, dlhšie horúčavy alebo katastrofy sa musia urobiť opatrenia, aby sa bolo možné včas postarať o starších ľudí, ktorí si nemôžu pomôcť sami.

⁽¹³⁾ Príklady doplnujúcich opatrení na udržanie samostatnosti nájdeme o. i. vo Francúzsku (Hautes Corbières; CG Val de Marne; France – discours colloque ANDASS), v Nemecku (napríklad Berlín a Frankfurt nad Mohanom), v Spojenom kráľovstve (Newcastle). Pozri napr. publikáciu GR pre zdravie a ochranu spotrebiteľov „Healthy Ageing: keystone for a sustainable Europe“,

⁽¹⁴⁾ http://ec.europa.eu/health/ph_information/indicators/docs/healthy_ageing_en.pdf.

⁽¹⁵⁾ Pozri stanoviská CESE 1447/2004, CESE 1465/2007, CESE 1256/2007 a CESE 501/2008 poznámka pod čiarou č. 3.

3.2.2 Otázky dožitia

Ako má vyzeráť koniec života je sporné a v členských štátoch závisí od rozličných pravidiel (aktívna a pasívna pomoc zomrieť). V tejto oblasti sa musí vytvoriť právna istota, aby sa želanie starších osôb mohlo zohľadniť aj v prípade rozširujúcich sa kognitívnych obmedzení napr. pokiaľ ide o používanie prostriedkov na predlžovanie života. Vôľa pacienta môže byť prostriedkom, musí sa však zaručiť ochrana mimoriadne zraniteľných osôb. Dôležitú úlohu v týchto súvislostiach zohráva paliatívna medicína a hospicové hnutie. Celkovo sa až do konca života musí každé konanie riadiť požiadavkou dôstojnosti.

Vzhľadom na to, že 25 % obyvateľstva EÚ má 60 rokov a viac je v súčasnosti potrebné zaviesť rámec, ktorý by členské štáty motivoval k tomu, aby do svojho práva zahrnuli opatrenia poskytujúce právnu istotu, ktorá starším ľuďom umožní pokojne sa pripraviť na jeseň života.

EHSV by preto chcel medzi členskými štátmi podnieť diskusiu o možnostiach vytvorenia rámca pre otázky dožitia, ktorý by potom mohol viesť k vypracovaniu právnych opatrení v členských štátoch.

3.3 Sociálna integrácia a účasť na spoločenskom dianí

Sociálna integrácia a účasť na spoločenskom dianí sú základné potreby ľudí, ktoré sa týkajú mnohoročných aspektov života starších ľudí. K najdôležitejším aspektom patria rodinné a priateľské vzťahy, platená práca, dobrovoľná angažovanosť a zmysluplné naplnenie času, ako aj celoživotné vzdelávanie a účasť na kultúrnom a spoločenskom dianí.

3.3.1 Sociálna integrácia do rodinných a priateľských vzťahov

Sociálne prostredie starších ľudí sa dramaticky mení⁽¹⁶⁾. Rastie aj počet starších ľudí žijúcich osamote. Vo veľkomestách už niekde dosahujú podiel 50 % domácností. Preto sú potrebné sociálno-politické a organizačné opatrenia a technické inovácie, ktoré

- podporujú rodinné a nerodinné siete⁽¹⁷⁾ pomocou vhodných opatrení v oblasti zosúladovania pracovného a rodinného života tých, ktorí opatrujú staršie osoby.

⁽¹⁶⁾ Príklad z Fínska: Preventive work in Jyväskylä – Finland.ppt; príklad z Francúzska: Poitiers.pdf; Strasbourg.pdf; „Le Guide de l’Aidant Familial“.

⁽¹⁷⁾ Pozri stanovisko EHSV z 15.9.2004 na tému „Demografické zmeny a potreba výskumu“, spravodajkyňa: pani HEINISCH (Ú. v. EÚ C 74, 23.3.2005); porovnaj aj stanovisko EHSV zo 16.12.2004 na tému „Vzťahy medzi generáciami“, spravodajca: pán BLOCH-LAINÉ (Ú. v. EÚ C 157, 28.6.2005), stanovisko EHSV zo 14.3.2007 na tému „Rodina a demografické zmeny“, spravodajca: pán BUFFETAUT (Ú. v. EÚ C 161, 13.7.2007), stanovisko EHSV zo 11.7.2007 na tému „Úloha sociálnych partnerov pri zosúladovaní pracovného, rodinného a súkromného života“, spravodajca: pán CLEVER (Ú. v. EÚ C 256, 27.10.2007) a stanovisko EHSV z 13.12.2007 na tému „Podporovať solidaritu medzi generáciami“, spravodajca: pán JAHIER (Ú. v. EÚ C 120, 16.5.2008).

- v tejto súvislosti EHSV berie na vedomie aktivity, ktoré realizuje Komisia v rámci obnovenej sociálnej agendy, ako aj aktivity európskych sociálnych partnerov v oblasti spomínaného zosúladenia pracovného a rodinného života.

- prispievajú k viacgeneračným činnostiam⁽¹⁸⁾

- podporujú všeobecnú vlastnú iniciatívu a občiansku angažovanosť

- podporujú zriaďovanie viacgeneračných domov.

3.3.2 Integrácia a účasť zmysluplnou náplňou času

Sociálna integrácia a účasť na spoločenskom dianí môže byť účasťou na pracovnom živote alebo na dobrovoľníckej činnosti. Aby sa umožnil čo najdlhší spoločensky aktívny život, je v oboch oblastiach potrebná nasledujúca činnosť:

3.3.2.1 Účasť na pracovnom živote

Aby sa účasť na spoločenskom dianí prostredníctvom práce umožnila tým osobám, ktoré o ňu majú záujem po odchode do dôchodku (pozri cieľovú skupinu v bode 1.1.3), či už z dôvodov finančných alebo kvôli sebarealizácii, mohli by sa prijať nasledujúce opatrenia:

- zabezpečenie flexibilnejšieho odchodu zo zamestnania do dôchodku, ako aj zodpovedajúce prispôbenie dôchodkových a daňových sústav v rámci koncepcie zamestnanosti pre všetky generácie dospelých⁽¹⁹⁾ v súlade so smernicou o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní⁽²⁰⁾ a dodržiavanie zásady rovnosti v oblasti odmeňovania za prácu, pričom vekové hranice majú mať v členských štátoch zásadne podobu práva skončiť zárobkovú činnosť a nemajú byť zákazom dobrovoľného pokračovania v zárobkovej činnosti

- uspokojenie pracovísk a pracovného prostredia starších osobám, vrátane zmenšenia telesnej námahy, zlepšenia bezpečnosti a ochrany zdravia, rytmu a organizácie práce

- využívanie a prípadné uspokojenie techniky na podporu pracovných postupov

⁽¹⁸⁾ Pozri napríklad činnosť flámskeho združenia VVSG (Flemish association Ageing VVSG-Vergrijzing-GRV-2006.pdf) a švédskeho združenia miestnych a regionálnych orgánov (Sweden – care for the elderly in Sweden today.pdf).

⁽¹⁹⁾ Pozri napr. vzorový program nemeckého Spolkového ministerstva rodiny, seniorov, žien a mládeže s názvom „Viageneračné dobrovoľnícke služby“.

⁽²⁰⁾ Príklad Fínska ukazuje, ako sa pozitívnymi stimulmi (namiesto finančných znevýhodnení) a flexibilnou vekovou hranicou (v rozpätí 63 až 68 rokov) umožní sformovanie odchodu zo zamestnania resp. naopak dlhšieho zotrvania v pracovnom živote zodpovedajúce individuálnym potrebám.

- odstránenie možných prekážok a podpora nových foriem zmlúv, hlavne na obdobie prechodu zo zamestnania do dôchodku, ktoré by poskytovalo právnu istotu, predchádzajúc tak vzniku nových neistých situácií
- zmena kultúry v podnikoch smerom k stratégii celkovej zamestnanosti, ktorá cielene podporuje individuálne schopnosti bez ohľadu na vek pracovníka ⁽²¹⁾

3.3.2.2 Účasť dobrovoľnou činnosťou a zmysluplnou náplňou času

Aby sa jednak zhodnotil potenciál starších ľudí a zároveň sa im ponúkli zmysluplné úlohy, ktoré zodpovedajú ich rozmanitým schopnostiam, sú potrebné nasledujúce opatrenia:

- zhromažďovanie a zaistenie poznatkov zo skúseností, vrátane sociálneho správania a zvláštnych remeselných a umeleckých zručností
- podpora inovatívnych foriem prenosu poznatkov, vrátane podpory iných generácií ⁽²²⁾
- umožnenie flexibilného prechodu z pracovného života do dôchodku resp. kombinácie pracovnej a dobrovoľníckej činnosti bez zmenšenia finančných nárokov a na základe dobrovoľnosti
- podpora dobrovoľnej činnosti ⁽²³⁾ ďalším vzdelávaním a zapájaním do miestnych a nadregionálnych projektov
- otvorenie inštitúcií, aby sa umožnila intenzívnejšia dobrovoľná spolupráca starších ľudí bez toho, aby sa tým nahrádzali platené pracovné miesta.

3.4 Vzdelávanie a účasť na spoločenskom dianí

Ústredným predpokladom účasti starších ľudí na spoločenskom dianí a aktívnej angažovanosti v starobe je vzdelávanie, resp. celoživotné vzdelávanie a zapájanie do činností, zodpovedajúcich ich potrebám. Na to je na miestnej, regionálnej aj nadregionálnej úrovni potrebné prispôbiť:

- ponuky celoživotného vzdelávania na udržanie výkonnosti starších zamestnancov; z tohto hľadiska sa aj od podnikov žiada, aby umožnili a podporovali príslušné opatrenia; zároveň sa musia vytvoriť stimuly (napr. daňovej povahy)

⁽²¹⁾ Smernica 200/78/ES.

⁽²²⁾ Pozri napr. Naegle, G., Walker, A.: „A guide to good practice in age management. European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions“, Dublin 2006.

⁽²³⁾ Európsky štrukturálny fond financoval napríklad projekt v Spojenom kráľovstve, ktorý bývalým manažérom starším ako 50 rokov ponúka príležitosti poskytovať poradenstvo a byť tútorom mladším kolegom a absolventom škôl vo viac ako 200 malých a stredných podnikoch.

- všeobecné ponuky ďalšieho vzdelávania ⁽²⁴⁾ na obdobie celého života na všetkých úrovniach (od nenáročných ponúk až po univerzitné vzdelávanie)
- kontrolu a zabezpečenie kvality ponuky vzdelávania
- uznávanie vzdelania ⁽²⁵⁾, zručností a schopností získaných aj vo vyššom veku v celej EÚ, aby sa umožnila cezhraničná mobilita ⁽²⁶⁾, ako aj oceňovanie vedomostí, ktoré boli získané neformálnym spôsobom
- ponuku vzdelávania týkajúceho sa prípravy na dôchodkový vek,
- vzdelávanie tútorov pripravujúcich na nové obdobie života ⁽²⁷⁾
- vzdelávanie tak, aby bolo viacgeneračné namiesto vekovo segregáčného (vzájomne dávať a prijímať)
- ponuku viacgeneračnej angažovanosti (napríklad tzv. služby starých rodičov)
- ponuku vzdelávania o základných finančných a právnych veciach ⁽²⁸⁾ (napr. ochrana záujmov starých ľudí, obzvlášť pri objednávaní cez internet)
- ponuku vzdelávania v oblasti informačných a komunikačných technológií
- dosiahnuteľnosť a prístupnosť informácií (noviny, rozhlas, televízia, internet)
- športovú ponuku, aby bola diferencovaná podľa rozličných schopností a záujmov
- ponuky na voľný čas a v cestovnom ruchu ⁽²⁹⁾ so zohľadňovaním špecifických kultúrnych potrieb ⁽³⁰⁾.

3.5 Starší ľudia ako spotrebiteľia

Starší ľudia majú rozmanité potreby z hľadiska zásobovania tovarom každodennej potreby (pozri bod 3.1.2), tovarom s dlhou životnosťou, ako aj pokiaľ ide o technické pomôcky a podporné systémy (pozri bod 3.6) a služby každého druhu, čo by malo otvoriť nové vyhliadky na zamestnanie pre mladších ľudí.

⁽²⁴⁾ Pozri stanovisko EHSV z 13.12.2006 na tému „Dobrovoľná činnosť, jej úloha v európskej spoločnosti a jej vplyv“, spravodajkyňa: pani KOLLER (Ú. v. EÚ C 325, 30.12.2006).

⁽²⁵⁾ Pozri stanovisko EHSV z 9.2.2005 na tému „Integrovaný akčný program v oblasti celoživotného vzdelávania“, spravodajca: pán KORY-FIDIS (Ú. v. EÚ C 221, 8.9.2005), stanovisko EHSV z 18.5.2006 na tému „Kľúčové zručnosti pre celoživotné vzdelávanie“, spravodajca: pán HERCZOG (Ú. v. EÚ C 195, 18.8.2006), stanovisko EHSV z 30.5.2007 na tému „Celoživotné vzdelávanie“, spravodajca: pán RODRIGUEZ (Ú. v. EÚ C 175, 27.7.2007) a stanovisko EHSV z 13.3.2008 na tému „Celoživotné vzdelávanie“, spravodajkyňa: pani HEINISCH (Ú. v. EÚ C 204, 9.8.2008).

⁽²⁶⁾ Táto činnosť nijako neovplyvňuje platnosť smernice 2005/36/ES o uznávaní odborných kvalifikácií.

⁽²⁷⁾ Napr. pokiaľ ide o prax alebo dobrovoľnícku činnosť starších ľudí. Ako vzor môže poslúžiť projekt „Transition – Ausbildung zum/zur Übergangsbegleiter/in für frühkindliche Bildungsprozesse“ v rámci programu Socrates Grundtvig 1.1

⁽²⁸⁾ (<http://www.elternverein-bw.de>).

⁽²⁹⁾ Pozri správu Komisie „Finančné vzdelávanie“, KOM(2007) 808 v konečnom znení, 18.12.2007, s. 7. Pozri napr. projekt „Travelagents“

⁽³⁰⁾ (www.travelagentsproject.org). Porovnaj napr. projekt „AAMEE“ (<http://www.aamee.eu/>).

Jednotlivé predpoklady sú:

- všeobecné vytváranie produktov podľa zásady „univerzálneho návrhu“ alebo „návrhu pre všetkých“⁽³¹⁾, vrátane dobre čitateľných a zrozumiteľných informácií o používaní
- zabránenie diskriminácii z dôvodu veku a zdravotného postihnutia, pokiaľ ide o dostupnosť služieb, hlavne finančných⁽³²⁾
- presadzovanie práv spotrebiteľov aj pre starších ľudí
- profil migrantov v dôchodkovom veku, ktorý sa v priebehu rokov zmenil. Mnohí z nich majú nižšie dôchodkové príjmy a môžu potrebovať zdravotnú a sociálnu starostlivosť, ktorú im súčasné systémy zdravotnej starostlivosti a sociálneho zabezpečenia nedokážu zabezpečiť. Migranti v dôchodkovom veku sa ocitajú vo vákuu medzi vnútroštátnymi dôchodkovými nárokmi, pretože sa už na nich nevzťahuje systém ich krajiny pôvodu a nie sú krytí ani systémom hostiteľskej krajiny. Aby sa v tomto smere dala dosiahnuť zmena, uvedený problém si bude vyžadovať väčšie porozumenie a diskusiu v rámci celej EÚ. Na to je európska úroveň vhodná a je výhodou pre občanov.

3.6 Prístup k informačným a komunikačným technológiám (IKT)

V oblasti bývania, zdravia, účasti na spoločenskom dianí a vzdelávania, ako aj prístupu k elektronickej verejnej správe je využívanie nových technológií stále potrebnejším predpokladom samostatného a aktívneho života v starobe. Týka sa to tiež služieb všeobecného záujmu určených pre samotné staršie osoby, ako aj súvisiacich aktivít zameraných na hospodársky rozvoj na regionálnej a vyššej úrovni⁽³³⁾. Ústredný význam má:

- vypracovanie (v značnom predstihu) softvéru, ktorý by maximálne uľahčil prístupnosť týchto technológií, a hardvéru, ktorý by zabezpečil optimálne využívanie jednotlivých funkcií týchto zariadení osobami, ktoré ich nevedia používať alebo tieto zručnosti stratili
- disponibilnosť a prístupnosť informačných a komunikačných technológií, vrátane sústav pomoci starším osobám pri samostatnom bývaní, technológií elektronickeho vzdelávania

⁽³¹⁾ Pozri internetovú stránku Európskej siete dizajnu pre všetkých a eAccessibility (EDeAN; <http://www.edean.org/>).

⁽³²⁾ Poskytovanie mikroúverov by sa napríklad mohlo ukázať ako užitočné, lebo by starším ľuďom mohlo pomôcť venovať sa samostatne zárobkovej činnosti po odchode do dôchodku alebo v prípade nezamestnanosti.

⁽³³⁾ Pozri stanovisko EHSV z 29.5.2008 na tému „Starší ľudia – nové IKT“, spravodajkyňa: pani DARMANIN (Ú. v. EÚ C 224, 30.8.2008), správu Európskeho parlamentu RR\39694EN.doc, PE396.494v03-00 a publikáciu Malanowski, N., Özciwelek, R., Cabrera, M.: „Active Ageing and Independent Living Services: The Role of Information and Communication Technology“, JRC Scientific and Technical Report, EUR 2346 EN – 2008.

a zdravotníctva, elektronickej starostlivosti a rehabilitácie, pričom technológie môžu pomáhať, nemajú však nahrádzať osobný kontakt⁽³⁴⁾

- zjednodušenie dostupnosti a využívania zodpovedajúcich technických zariadení a sietí vzhľadom na rastúcu komplexnosť sústav a prispôbenie na špeciálne potreby starších ľudí (napr. problémy so zrakom, obmedzenie hmatového zmyslu)
- zohľadňovanie potrieb starších používateľov a opatrenia na zvýšenie motivácie používať tieto zariadenia
- zapájanie všetkých zúčastnených a dodržiavanie etických a právnych hľadísk, predovšetkým pri používaní elektronickej kontrolných systémov v prípade demencie
- sprievodné opatrenia, akými sú integrované poradenstvo, inštaláčne a údržbárske služby, ako aj sociálne služby
- zohľadňovanie zmien v spoločnosti a nových skúseností a záujmov ľudí prichádzajúcich do seniorského veku.

3.7 Finančné zabezpečenie

Je potrebné viesť členské štáty k tomu, aby vytvorili podmienky pre existenčné zabezpečenie starších ľudí, a tým aj pre zabezpečenie ich dôstojnosti, bez ohľadu na to, či tieto osoby prispievajú k spoločenskému daniu alebo nie, a to počas celého ich dôchodku.

Vzhľadom na štrukturálne zmeny, terajšie reformy sústav dôchodkového a sociálneho zabezpečenia a stúpajúce životné náklady pri súčasne klesajúcej kúpyschopnosti rastie podiel ľudí, ktorí sú ohrození stareckou chudobou. Predovšetkým staré ženy a pracovníci s dlhšími obdobiami nezamestnanosti žijú v niektorých členských krajinách v chudobe.

Aby sa zachovala trvalá udržateľnosť systémov sociálneho zabezpečenia, členské štáty musia motivovať osoby, ktoré sú ešte zapojené do pracovného života, aby využili možnosť kolektívneho alebo individuálneho dôchodkového poistenia a aby sa ubezpečili o platobnej spôsobilosti súkromných subjektov pôsobiacich v tejto oblasti. Členské štáty by tiež mali všetkým starším ľuďom zaručiť minimálny príjem, ktorý im umožní viesť dôstojný život bez ohľadu na problémy, ktoré ich v živote postihli.

⁽³⁴⁾ Pozri v tejto súvislosti akčný plán „Dôstojné starnutie v informačnej spoločnosti“ [KOM(2007) 332 v konečnom znení], výskumno-vývojový program „Ambient Assisted Living Joint Programme“ (<http://www.aal-europe.eu/>), výskumné činnosti Siedmeho rámcového programu pre výskum a technologický vývoj (2007 – 2013) (http://ec.europa.eu/research/fp7/index_en.cfm) a „Seniorwatch 2 – Assessment of the Senior Market for ICT, Progress and Developments“ (http://ec.europa.eu/information_society/activities/einclusion/research/ageing/index_en.htm).

4. Konkrétne pripomienky a odporúčania

Na vytvorenie fundovaného základu nevyhnutných reštrukturalizačných a inovačných stratégií výbor žiada opatrenia na úrovni členských štátov, ako aj na európskej úrovni.

4.1 Opatrenia na úrovni členských štátov

4.1.1 Vypracovanie národných a regionálnych správ o stave

Najprv je potrebný podrobný rozbor stavu v regiónoch. Výbor žiada Komisiu, aby jednotlivé členské štáty nechala pravidelne vypracúvať zodpovedajúce správy o stave vrátane údajov o aktívnom potenciáli starších osôb.

4.1.2 Poskytovanie a šírenie informačných materiálov

Za podstatné považuje výbor poskytovanie zodpovedajúcich informácií, sprístupnenie poznatkov a skúseností, vrátane doterajších výsledkov výskumu a novozískaných poznatkov odborných grémií, zainteresovanej verejnosti a samotných starších ľudí. Zvlášť sa lepšie musia vzájomne medzi vedou, politikou a užívateľmi (staršími ľuďmi a ich zástupcami) sprostredkovať výsledky výskumu.

4.1.3 Spracovanie a vzájomné prepojenie doterajších skúseností z členských štátov

Výbor žiada, aby sa regionálne osvedčené skúsenosti zbierali a porovnávali, a aby sa preverovala ich spojitosť s inými oblasťami a uplatniteľnosť v iných regiónoch. Cieľom je pripraviť zbierku príkladov osvedčených postupov ⁽³⁵⁾.

4.1.4 Podpora nového obrazu staroby

V starnúcej spoločnosti sa ľudia už nemôžu považovať za „nečinných“, keď odídu do dôchodku. Z tohto hľadiska je potrebná zmena myslenia na všetkých úrovniach (politika, hospodárstvo, spoločnosť). Štáty a regióny sú mimoriadne schopné pravidelne organizovať **kampane na podporu „aktívneho starnutia“**.

4.1.5 Výbor navrhuje európsku mediálnu kampaň, ktorá prispeje k takému obrazu staroby, ktorý uznáva celoživotné zásluhy starších ľudí (vrátane starších migrantov) pre spoločnosť a rešpektuje ich dôstojnosť.

⁽³⁵⁾ Napríklad vo Walese je štatutárny komisár pre starších ľudí, ktorého práca je založená na skúsenostiach komisára pre deti a ktorý sleduje politiku a legislatívu, podporuje výskum a zadáva výskumné práce.

4.2 Opatrenia na európskej úrovni

4.2.1 Vytvorenie doplňujúcej **expertnej skupiny „Starnutie“** v rámci skupiny odborníkov pre demografické otázky v Európskej komisii

4.2.2 **Založenie európskej aliancie „Aktívny život v starobe“** podľa Európskej aliancie za rodinu ⁽³⁶⁾ s cieľom dať výmenou skúseností medzi členskými štátmi podnet k aktívnemu životu v starobe a spolupráci a vzájomnému učeniu sa v Európskej únii. Táto aliancia by bola najlepšie schopná usporadúvať európske konferencie a pracovné stretnutia.

4.2.3 Zriadenie Európskeho strediska výskumu starnutia

Na základe správ o stave a skúsenostiach sa zistí, ku ktorým obsahovým aspektom a regionálnym osobitostiam je potrebný výskum ⁽³⁷⁾. Syntézu si vyžadujú aj výsledky doterajších rámcových programov výskumu a štatistické údaje, ktoré by sa mali vo väčšej miere šíriť a využívať v politických opatreniach a praxi ⁽³⁸⁾. Na sústredenie, integráciu a udržiavanie už jestvujúcich štatistických a iných relevantných zbierok poznatkov by bolo mimoriadne vhodné mať Európske stredisko výskumu starnutia podľa vzoru amerického ústavu „National Institute on Ageing“.

4.2.4 Vytvorenie interdisciplinárneho ťažiska „Staroba“ v 8. rámcovom programe pre výskum

Zavedenie interdisciplinárneho ťažiska „Staroba“ s vlastným rozpočtom do 8. rámcového programu pre výskum by zabezpečilo sústredenie výskumnej činnosti.

4.2.5 Vytvorenie spoločného európskeho internetového portálu

Na takomto portáli sa majú verejnosti a zvlášť starším ľuďom sprístupniť všetky opatrenia jednotlivých generálnych riaditeľstiev týkajúce sa starnutia. Informačný materiál sa má dať prezerat prostredníctvom zodpovedajúcich odkazov na portáli.

⁽³⁶⁾ Pozri http://ec.europa.eu/employment_social/families/european-alliance-for-families-de.html.

⁽³⁷⁾ Porovnaj stanovisko EHSV z 24.5.2000 na tému „Oznámenie Komisie Rade, Európskemu parlamentu, Hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov: Smerom k európskemu priestoru výskumu“ (Ú. v. ES C 204, 18.7.2000).

⁽³⁸⁾ Odporúčanie zo 6. rámcového programu pre výskum. Pozri stanovisko EHSV z 15.9.2004 na tému „Demografické zmeny a potreba výskumu“, spravodajkyňa: pani HEINISCH (Ú. v. EÚ C 74, 23.3.2005).

4.2.6 Vytvorenie miestnych, regionálnych a národných internetových portálov podľa vzoru európskeho internetového portálu

4.2.7 Podpora demografického fondu v rámci štrukturálnych fondov ⁽³⁹⁾

Európsky demografický fond má vzhľadom na chýlostivý stav regiónov s úbytkom obyvateľstva prospieť hlavne vidieckym oblastiam a oblastiam s podpriemernou mierou rastu a má podporovať dobré iniciatívy.

4.2.8 Zahrnutie nových priorít do **programu v oblasti celoživotného vzdelávania** na školenie pracovníkov, ktorí pomáhajú pri prechode medzi životnými fázami.

4.3 Na základe navrhovaných opatrení sa môžu vyvíjať primerané koncepcie odporúčajúce určité činnosti a politické opatrenia. EHSV vyzýva Komisiu, aby tieto návrhy zohľadnila v predkladanom oznámení.

V Bruseli 18. septembra 2008

predseda

Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru

Dimitris DIMITRIADIS

⁽³⁹⁾ Pozri nariadenie Rady (ES) č. 1083/2006 z 11. júla 2006, ktorým sa zakladajú všeobecné ustanovenia o Európskom fonde regionálneho rozvoja, Európskom sociálnom fonde a Kohéznom fonde a ktorým sa zrušuje nariadenie (ES) č. 1260/1999. Pozri aj stanovisko EHSV z 13.12.2007 na tému „Štvrtá správa o hospodárskej a sociálnej kohézii“, spravodajca: pán DERRUINE (Ú. v. EÚ C 120, 16.5.2008).